

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 40

ה'תשפ"ו

חג הסוכות

חג הסוכות חג האסיף זמן שמחתנו

בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיְיָ... אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת-תְּבוּאֹת הָאָרֶץ תַּחֲנוּ אֶת-חַג-יְיָ שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתּוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתּוֹן: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵץ-עָבֹת וְעַרְבֵי-נַחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: וְחִגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַיְיָ שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׂנָה... בַּסֻּכּוֹת הַשְּׁבִיעִי שִׁבְעַת יָמִים כָּל-הָאֲזָרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת: לְמַעַן יֵדְעוּ דַרְתֵּיכֶם כִּי בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

בעלון של חג השבועות העבר, התייחסתי למספר שינויי לשון התורה, בפרשיות בהן נכתב על שלשת הרגלים. התמקדתי אז בחג השבועות. כעת אתמקד יותר בחג הסוכות. אציין כי עלוני החג נכתבים כעת, מספר שעות לפני כניסת החג, ואני נאלץ לקצר. בעז"ה בימי חול המועד ניתן יהיה לשמוע הרחבות והוספות על הנכתב כאן, בקו התורה והמצוה.

- פעמיים בחומש שמות: בפרשת משפטים, מובאים שלשת הרגלים יחד עם שנת השמיטה.
- בפר' כי תשא, לאחר מעשה העגל, מזהירם שלא לזכות ברית עם יושבי הארץ, ולא ילדמו ממעשיהם, ואח"כ מזכיר את הרגלים.
- בחומש ויקרא, בפרשת אמור. בפרשת המועדות.
- בחומש במדבר, בפרשת פנחס. מוספי כל הרגלים.
- בחומש דברים, בפרשת ראה. שם נכתבה גם מצוות עליה לרגל ועוד.

מתוך חמש פעמים הללו, שתי פעמים נזכרו גם השבת וראש השנה ויום כיפור, בשלש פעמים האחרות נזכרו רק שלשת הרגלים. ההסבר לכך פשוט: ראש השנה וי"ז אינם קשורים לעונות השנה, ולכן אין מקומם בפרשות בהן מדובר על חריש וקציר. בפרשת ראה לא נזכרו ראש השנה וי"ז, כיוון ששם מדובר על עליה לרגל, שנכתבה בפרשת ראה שבחומש משנה תורה, סמוך לכניסה לארץ ישראל.

שני המקורות הראשונים: בחומש שמות, פעם אחת בפרשת משפטים (סדר יז, פס' כא) ופעם אחת בפרשת כי תשא (סדר כה, פס' סב). בעלון של חג השבועות הבאתי טבלה עם מספר שינויים בין הנכתב בפרשת משפטים לנכתב בפרשת כי תשא. עמדתי על חלק מההבדלים, ואעמוד כאן על מספר הבדלים נוספים.

פרשת משפטים. בפסוקים שלפני הפסוקים הללו, מדובר על מצוות הקשורות לבין אדם לחברו, ואח"כ מדבר על עניין השמיטה. גם כאן מדובר על בין אדם לחברו, וזו הסיבה שהתורה כתבה כאן את מצוות השמיטה. נראה שמצוות השמיטה הובאה כאן בשביל הפסוק ו'אכלו אביוני עמך'. רש"י מפרש הטעם שנזכרה השבת כאן: אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה. שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שבת לא תנהג בה שבת בראשית. עכ"ל. אך גם כאן נזכר הטעם: לְמַעַן יִנְחַם שׂוֹרֵךְ וְחַמְלֵךְ וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן-אִמְתָּךְ וְהַגֵּר. שלשת הרגלים הובאו כאן גם בגלל השמיטה, ומטעם דומה. רש"י על הפסוק 'שלוש פעמים בשנה וגו' מפרש: לפי שהענין מדבר בשביעית הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן. ההו"א שיתעקרו ממקומן פשוטה: שלשת הרגלים תלוים בעונות השנה, ושנים מהם קשורים לפעולות הנעשות בפועל בשדה. פסח הוא אמנם זכר ליציאת מצרים, ואילו יצאו בחדש אחר היו חוגגים אותו בחדש אחר, אך הוא הרי קשור ותלוי בעונת האביב (במקום אחר נעמוד על ההבדלים בלשון הכתוב לגבי פסח). חג הקציר וחג האסיף תלוים ממש בקציר ואסיף. ממילא מובן מדוע צריכה התורה להודיענו שלא יתעקרו ממקומן.

בפרשת משפטים: וְחַג הָאָסִיף בַּצֵּאת הַשָּׂנָה. ובפרשת כי תשא: וְחַג הָאָסִיף תְּקִיפַת הַשָּׂנָה: בפרשת משפטים הקדים בפס' 'שלוש רגלים תחג לי בשנה', ופירט קודם כל 'את חג המצות תשמר', ומפרט את שני הרגלים האחרים אותם צריך לחג (עי' מה שהערתי שם), לכן די בוא"ו החיבור 'וחג הקציר...וחג האסיף'. מכיוון שהרגלים הובאו כאן אגב השמיטה ('שלא יתעקרו רגלים ממקומן'), לכן משמיע כאן 'וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך', להשמיענו שאף שבשנה בה אין כל כך אסיף, זהו עניין הרגל, ולא נעקר בשמיטה.

בעלון חג השבועות ציינתי: בפרשת כי תשא הכתוב הרי הפסיק עם עניין בכור, ועם עניין השבת (וחז"ל דרשו הטעם). לכן חוזר ומשמיע 'וחג שבועות תעשה לך'. ומיד אח"כ ממשיך וחג האסיף וכו'.

כאן לא כותב בצאת השנה, אלא 'תקופת השנה', ומפרש רש"י: שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הבאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה: כי יש כאן שייכות גם לתחלת השנה הבאה.

בחומש ויקרא בפרשת אמור, בפרשת המועדות (תחלת סדר יט) מבוארות המצוות המאפיינות את החג. מצות ארבעת המינים השייכים לעניין האסיף, וכפי שכתבתי בעלון החדשי שכל עניינם בארץ ישראל. לאחר מכן מבוארת מצות הישיבה בסוכה.

בפרשת המועדות כל שבעת ימי החג נקראים חג. וכן גם בפרשת ראה. הערתי על כך כבר בעלון חול המועד ושיביעי של פסח. בנגוד לפסח, שעיקר החג הוא היום הראשון, וששת הימים האחרונים משלימים אותו, הרי שבחג הסוכות-חג האסיף, שבעת ימי החג כולם נקראים חג, ושמיני עצרת (אף שהוא 'מקרא קדש') משלים אותם.

יתכן שהטעם שהתורה קוראת ליום הראשון וליום השמיני 'שבתון', כי המאפיין של יום ראשון (ביחס לשאר ימי החג) הוא איסור מלאכה.

בחומש במדבר בפרשת פנחס, בפרשת המוספים כתוב 'והקרבתם' רק ביום הראשון. בשאר הימים לא כתוב 'והקרבתם' או 'תקריבו' ולא 'ועשיתם'. עי' מה שכתבתי בעלון של ראש השנה. בחג הסוכות כל ששת הימים הם חטיבה אחת יחד עם היום הראשון. לכן בימים הללו התורה ממשיכה 'זביום השני ... וביום השלישי...', כי בהם ממשיכים להקריב מה שהתחילו ביום הראשון.

בחומש דברים, בפרשת ראה: **חַג הַסֻּכּוֹת הַעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאֶסְפֵּךְ מִנְיַנָּהּ וּמִקְבֶּכֶּךָ: חז"ל דרשו לעניין 'תעשה ולא מן העשוי', אך על פי הפשט ניתן לבאר כי כאן מדבר על עליה לרגל, מהות החג של 'ושמחתם לפני ה' אהיכם שבעת ימים'. העליה לרגל זוהי 'עשיית' החג.**

ונסיים בדברי הרש"ר הירש זצ"ל: יום אחד של תרועה יום אחד של צום כפרה, אך שבעה ימים של סוכות. מחזור מלא של ימים יוקדש לשמחת הסוכה וליגידולי הארץ. זה אפייני לאמיתה של תורה: שמחת חיים בקומה זקופה היא הלך נפש רגיל של יהודי

יהי רצון שנזכה במהרה לראות בבניין בית המקדש ושם נעלה ונראה בשלש פעמי רגלינו לשמוח לפני ה'
* * *

חג שמח
שנה טובה ומתוקה

ציון 8: בעניין זה מוקלטת הערה או הרחבה בקו השיעורים: 0773541079. כמו"כ אשתדל בל"נ להקליט תגובות להערות הקוראים. שלוחה 1: מאמרי המשך והרחבה לדברים שבעלוני. שלוחה 8: ניתן להקליט הודעות (ההודעה עצמה לא תושמע בקו). שלוחה 4: שיעורים וסיפורים לילדים (גיל הרך). שלוחה זו בבניה, אך ניתן כבר לשמוע בה שיעורים וסיפורים שונים.

להערות והארות בענייני העלון: יחזנת נוימן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com
ניתן לתרום (גם הנצחות לע"נ, להצלחת, וכד') בעמדות נדרים פלוס: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב'):

חג הסוכות

י"ט ראשון: מנחה עי"ט ובי"ט: 5:35. שחרית בי"ט ובשב"ק (קבוע): 8:30. ערבית מוצי"ט: 6:40

חול המועד (חוץ מהו"ר): שחרית: 7:45. מנחה: 6:00

שבת שבתוך החג: מנחה עש"ק ובשב"ק: 5:25. ערבית מוצי"ט: 6:40
יבנה המקדש: כהונה: חזיר. לוי: ישבקה. שיר: ל ומי כמכה.

הושענא רבא: שחרית: 6:00

שמיני עצרת המכונה שמחת תורה: מנחה עי"ט ובי"ט: 5:30. ערבית מוצי"ט: 6:30